

המלך סוף הלכות יו"ט. ומשמע בירושלמי שהלכה כשמואל [כי לרב אין מקום לחלק בין מת חדש לישן] (עפ"י ראב"ד רמב"ם ועוד. וכן נקט בשלחן-ערוך. ויש אומרים שאף לרב יש מקום לחלק בין חדש לישן. עפ"י תורת האדם לרמב"ן, ענין הספד. וכן משמע בטור – ותמה על כך השע"מ. וע' שפת אמת). ויש שנקטו להלכה כרב (תוס' ורמב"ן ועוד. וכתב ב'חדושים ובאורים' שכשיש צדדי התר נוספים יש לצרף דעת הפוסקים כרב). ויש אומרים שבזמן הזה מותר, שהרי אין עלייה לרגל. ויש חולקים (ע' תורת האדם; ריטב"א ורא"ש; יו"ד שמוז).

יש אומרים שראש השנה ויום הכפורים אינם כרגלים לענין זה (עפ"י ישועות יעקב; אגרות אוזב. וע"ע במאור ישראל כאן).

ב. אף על פי שהספד אסור במועד, הדעת נוטה להתיר לאבל עצמו להספיד, ואף אם מעורר אחרים לכבי. ועדיין צריך עיון לדינא (עפ"י אגרות משה או"ח ח"א קסה).

ג. אין חופרים כוכים [בחפירה] וקברות [בבנין] במועד (משום טירחה יתרה). אבל מחנכים את הכוכים – שאם היה ארוך מקצרו (רב יהודה). במתניתא תנא: מאריך בו ומרחיב בו.

יש מפרשים שמדובר כשאין מת מזומן לקברו, אבל כשיש מת – מותר לחפור. ויש אוסרים בכל אופן מפני שאפשר למצוא כוכים וקברות הרבה. ומפני הטעם הזה יכול להיות שבזמן הזה מותר, לפי שאין מכינים כוכים וקברות מחיים (עפ"י תוס'). והרי"ף פירש אין חופרים כדי לקבור לאחר המועד. ומשמע שלחנכם מותר אף לצורך זה. ויש חולקים. ויש סוברים שקברים כגון שלנו שהם עשויים בחפירת קרקע ואינם חקוקים באבן, מותר לחפרם במועד (עפ"י ראב"ד רז"ה מהר"ם מרוטנבורג).

עושים ארון עם המת בחצר, אבל לא בחצר אחרת [ובמת מפורסם עושים אפילו בשוק (ירושלמי). ונראה שאנו שקהילותינו קטנות נחשב 'מפורסם' בכל המתים (עפ"י תוס'; הג"א בשם מהר"ם)]. רבי יהודה אוסר אלא אם כן יש עמו נסרים מוכנים (כי טורח גדול לעשות נסכים). רשב"ג אומר: אף מביאים עצים ומנסרים בצינעא בתוך ביתו.

הלכה כרשב"ג, שסתם מתניתין כמותו (רי"ף ראב"ד ועוד. ומשמע שאם יש לו נסרים מוכנים – מותר להכין אף בפרהסיא, וכ"מ ברמב"ם. ואולם מלשון הטור משמע שבכל אופן לא יעשה בפרהסיא. עפ"י שפת אמת). והכל מודים שאין לחטוב עצים או לחצוב אבנים מההר (ירושלמי, מובא ברי"ף). עושים כל צרכי המת; גוזזים לו שער ומכבסים לו כסותו.

עושים נברכת במועד (- בריכה לכיבוס, גדולה וקטנה. ודוקא לצורך אותם דברים שהתירו לכבס במועד. ויש מפרשים: לרחוץ את המת ותכריכיו. עפ"י תוס').

דפים ח – ט

טז. האם מותר לשאת נשים במועד או בערב הרגל?

אין נושאים נשים במועד, לא בתולות ולא אלמנות, ולא מייבמים – מפני ששמחה היא לו [ואין מערבים שמחה בשמחה (רב יהודה אמר שמואל; רבי אלעזר בשם ר' אושעיא / חנינא), כמו שדרשו מחנוכת הבית דשלמה, שעשו משתה שבעה ימים ולאחריהם עוד שבעה ימי החג; או מפני שמניח שמחת הרגל ועוסק בשמחת אשתו (רבה בר רב הונא) ונאמר ושמחת בחגך – ולא באשתך (רב. ודרשה גמורה היא ולא אסמכתא. תוס'); או מפני

- הטורה, שצריך לטרוח לצורך נישואין ואין לטרוח במועד (עולא); או מפני ביטול פריה ורביה (שלא ימתינו לדחות נישואיהם לרגל. רבי יצחק נפחא). אבל מחזיר את גרושתו (ודוקא גרושתו מן הנישואין אבל מן האירוסין – אסור. ירושלמי. ונראה שנכנסה לחופה ולא נבעלה, מותר להחזירה במועד. וצ"ע. 'חדושים ובאורים').
- א. כתב הריב"ש (רס): נישואין אסורים אף ללא סעודה [ויש אומרים שבאופן זה אינו אסור אלא מדרבנן. ע' מהרש"א כתובות מז], אבל באירוסין אין איסור אלא בסעודה ולא באירוסין לבדם (ע' להלן יח), ואפילו אם יעשו ריקודים ומחולות אין איסור. וכן סעודה שעושה הארוס לרעיו אינה בכלל האיסור אלא סעודת אירוסין שעושה החתן אצל ארוסתו.
- ב. סעודת ברית מילה מותרת במועד. וכן נראה שסעודת פדיון הבן מותרת (עפ"י תוס' והריטב"א כתב שלדעת האומר אין מערבין שמחה בשמחה הוא הדין לשאר שמחות כגון מילה או פדיון, אלא שאין הלכה כאותה דעה כי שאר אמוראים חולקים על כך).
- ג. כתב הרשב"א (ח"ג רעו) שלא מציינו לאסור אלא ברגל, אבל בפורים מותר לעשות נישואין. וכן פסק בשלחן ערוך (תרצו, ח). והמגן-אברהם (שם) דעתו לאסור משום עירוב שמחה בשמחה, אבל יעשה החופה בי"ג והסעודה בערב. ויש אומרים לעשות בי"ד בסוף היום וסעודת פורים יעשו מקודם (ע"ש במשנ"ב סקכ"ח). וב'פורים המשולש' בירושלם, יכול לעשות נישואין בי"ד שהרי עיקר השמחה ביום ראשון (ע' הליכות שלמה מועדים-א סוף פרק כא).
- ד. הרמ"א (אה"ע סב, ב) הביא בשם ספר חסידים שאין לעשות חופת שתי אחיות ביחד [וכנראה טעמו משום ענין עין הרע או מטעמים נסתרים אחרים]. ונראה שכל שנתפזרו הקרואים לאחר החופה האחת, אפשר לערוך החופה האחרת. ויש מחמירים בכל אותו היום, וראוי לחוש לכך [ואפשר לעשות החופה האחת קודם השקיעה והאחרת לאחר צאת הכוכבים]. ואולם אין להתמיר שלא לעשות בתוך שבעת ימי המשתה שתי חופות לשתי אחיות [ואף על פי שהמדרכי הביא מנהג זה, להלכה אין למנהג זה מקום] (עפ"י שו"ת אגרות משה אה"ע ח"ד פט).
- ערב הרגל מותר לישא, ואעפ"י שימי המשתה נכנסים לרגל [שעיקר השמחה והטורה ביום ראשון. וכן אין לחוש משום ביטול פריה ורביה].
- נשא אשה בערב הרגל ולא עשה סעודה – נחלקו הפוסקים אם מותר לעשות הסעודה ברגל (ע' שלחן ערוך ומגן אברהם תקמו, ג).

דף ט

יז. כיצד מתישבים המקראות הללו אהדדי?

- א. פלס מעגל רגלך וכל דרכיך יכנו; ארח חיים פן תפלס נעו מעגלתיה לא תדע.
- ב. יקרה היא מפנינים וכל חפצריך לא ישו בה (הא חפצי שמים ישו); כל חפצים לא ישו בה.
- ג. ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך... (שמיני של חג, היינו כ"ב בתשרי); וביום עשרים ושלשה לחדש השביעי שלח את העם...
- א. מצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים – עליה נאמר 'פִּלְס' כלומר שקול וברור שתעשה אתה הגדולה וחבריך יעשו קטנה (רש"י). ושאי אפשר לעשותה על ידי אחרים – אל תפלס אלא כל מצוה שתבוא לידך עשה אותה ואל תניח קטנה מפני הגדולה.
- יש מפרשים להפך; תפלס ותעשה את הגדולה, מלבד אם אפשר לעשותה על ידי אחרים, אל תפלס אלא עשה את הקטנה. ויש מפרשים בענין אחר.

ב. מצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, אין לבטל תורה מפניה אלא יעשוה אחרים, וכלפיה נאמר כל חפצים לא ישוּוּ בה (– בתורה). אבל מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים (והיא עוברת. רמב"ם) – יבטל מהתורה כדי לעשותה [ורק לתפילה ולקריאת שמע אין מפסיקים כגון רבי שמעון בן יוחי, שזה שינון וזה שינון]. תוס' עפ"י ירושלמי. ורעק"א העיר מהסוגיא בשבת שלקריאת שמע מפסיקים. וע' בשפת אמת שצדד שנחלקו בדבר שני התלמודים או מדובר לצורך עיבור. ואולי יש לפרש על פי מה שאמרו בברכות יג כשהיה רבי יהודה הנשיא מלמד לתלמידים היה קורא פסוק ראשון בלבד).

כתב בספר מאור ישראל: אם התחיל בלימודו, אין להפסיק לצורך מצוה, אפילו אי אפשר לעשותה על ידי אחרים. וצ"ע שלכאורה אין נראה כן בראשונים, וגם מהירושלמי (ריש ברכות) אין במשמע כן. ומה שהביא מדברי הרמב"ם (אישות טו) לענין נישואין שנקט 'עוסק במצוה' לענין תלמוד תורה, כבר פירשו ששם שונה שלימודו עלול להתבטל כליל ע"י עיסוק במצוה [ולא מפני שעוסק כעת ממש בלימוד וכדין 'עוסק במצוה' דעלמא].

ג. ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך...; וביום עשרים ושלשה לחדש השביעי שלח את העם... – מכאן למדו לתלמיד הנפטר מרבו ולן באותה העיר, צריך ליפטר ממנו פעם אחרת. אם נוטל רשות על דעת שילך למחר, רשאי ליסע למחר ללא נטילת רשות (עפ"י ר"ן. וע' ט"ז יו"ד רמב"ם ס"ט).

יח. אלו מיני קישוטים עושה אשה במועד? והאם מותר לטפול פניה בסיד?

עושה אשה תכשיטיה במועד (ללא שינוי ואף בטירחה רבה. ריטב"א); כוחלת (= נותנת כחל על העיץ) ופוקסת (= תיקון השיער, ויש אומרים: העברת חוטי בצק על הפנים להאדימן. עתוס') ומעבירה סרק על פניה. ויש אומרים: מעברת סרק (/ סכין) על פניה של מטה, להשיר השער. רב הונא בר חיננא סבר שאין התר אלא לצעירה אבל זקנה לא, ואולם רב חסדא אמר לו אפילו זקנה ביותר מותרת, שכן דרכה בכך. רבי יהודה אומר: אשה לא תסוד במועד מפני שניווול הוא לה. ומודה רבי יהודה בסיד שיכולה לקלפו במועד שטופלתו במועד, שאף על פי שמצירה היא עכשיו שמחה היא לאחר זמן. לתנא קמא מותר לסוד במועד אפילו אינה מסירתו אלא לאחר המועד. וכן פסק באור-זרוע, וכ"כ הרמב"ם בפירוש המשנה, אבל בהלכותיו פסק הרמב"ם כרבי יהודה. ויש מפרשים שרבי יהודה מפרש דברי תנא קמא ואיגו חולק (עריטב"א; מגיד משנה. וע"ע בהגר"א או"ח תקמו; שפת אמת).

דפים י – יא

יט. מה דין הפעולות דלהלן בחול המועד?

- א. תפירה.
- ב. התקנת מטות-חבלים; נפות.
- ג. התקנת תנור וכירים וריחים, ותיקונם.
- ד. טיפול בבעלי חיים.
- ה. כסכוס בגדים וקישורים.
- ו. נטילת רגבים וצורות ליישור הקרקע.
- ז. פתיקת מי ביברי הדגים לשדהו.
- ח. פשיחת דקל.